

bolic o enfarciment de matèries, objecte d'intercanvi comercial: «--- multiplicant el *bolum* de la roba o de la mercaderia ab l'altra que hi serà ---», *Consolat*, § 68 (Pard., p. 116): on té, doncs, valor molt abstracte i quasi geomètric, d'«espai cúbic ocupat»; però ja apareix també amb caràcter menys abstracte, i en part designant les mercaderies no feixugues i molt voluminoses, contraposades a la *roba de pes* ('feixuga i de poca cubicació'); alternant amb la forma derivada *embolum*, que ja apareix en passatges anteriors dels més antics de la compilació, i també en les seves grosses compilacions mss. de c. 1400: «si en la nau no haurà roba de pes, sinó tan solament de un mercader (que tota la roba dels altres mercaders serà de *bolum*) --- és raó e és tostemps estat acostumat, que tota via deu ésser fet, lo sòl jussà, de la roba del pes: per donar millor regiment a la nau --- que revés seria e cosa perillosa, qui metia la cosa del *ambolum* al sòl jussà, e la roba del pes, al sòl sobirà» (§ 26, Pard., p. 77).

En la compilació valenciana del *Consolat de Mar* segons facsímil del manuscrit de cap a 1400, parlant dels passatgers d'una nau: «a pelegrins --- lo senyor de nau no és tengut a aquells --- de portar caxa ni --- roba ---: si aquella roba -s pert, no li n'és negú tengut; e lo senyor o'l scrivà pot demanar al major nòlit que s don en la nau de neguna cosa, multiplicant el *embolum* de la roba o de la mercadera ab l'altre que-y sia», v, f° 28v.1.23.

I encara en altres accs. d'embolics de moltes coses: «après que diligentment s'era feta pentinar, *revoltant* los cabells al cap: no-m sé quin *volum* de seda o de cabells, lo qual ella apellava tresses, se posava sobre'l cap ---», *Corbatxo* (BDLC XVIII, 76).

L'aglutinació de *em-* davant el primitiu *bolum* s'explica per influència del verb derivat *embolumar*, ja format en data molt primerenca: «los frares --- són tan golosos --- de pendre moltes mesquines de fembres vídues --- e ab elles se *embolumen* ---» 'fer embolic, trafegots, enredar-s'hi', *Decam.* III, § 7, 193.11f., traduint «molte pinzochere, molte vedove, molte altre sciocche femine e uomini d'*avvilupparvi* sotto s'ingennano» (ed. 1961, 207.19); i amb el correlatiu negatiu, aquí ja amb la moderna dissim. vocàlica que veiem en *ambalum*: «*desembelumant-se* d'ells' 'desempallegant-se'n', *Decam.* VI, § 9, 370.14f.; «prec-te que m'o fasses a saber, per so que pus aconsolada me'n fasses e *m desembolums* d'aquesta pena», ib. x, § 7, 580.8f. (trad. *mi sviluppi*, ed. 1961, 628.14f.).

Recordem els usos moderns: «*embalum* substitueix en bon llenguatge català la paraula *bulto*, en l'acceptació 'la propietat d'un objecte, d'ocupar més o menys lloc en l'espai' (relacionada amb la nosa que pugui o no fer: Ruyra, O. C., 855a) (= *embalum* del *DFa.*). «Tot l'*embalum* que duya en son esperit se desfèu com foc de palla davant de l'acullida purament ofici-nesca que li féu lo vicari», NOLLER (*Pap.*, 139); «lo mariner va traure de dessota d'un sac una escala de corda que feya molt d'*embalum* y que per lo tant devia ésser molt llarga», Martí Folguera (*Lo Caragirat*, 173). «Petit feix de ramassa o arbúcia amb què es cobreix el car-

bó dintre el sarrí» a l'Emp., Montseny i CcaBarberà etc., en lloc de l'*envelai* d'altres comarques; al B.-Emp. també 'emborrim (capa tendra amb què es cobreix la pila de carbó abans de tirar-hi la de terra)', *CostManc.* I, §§ 410, 409-11. També a l'alta Gxa.: «posar rames verdes a la carbonera, perquè la terra no coli, es diu 'pasar-hi *embalum*' o també *embalumá*» StAniol d'Aguja (1962).

Semblantment a les illes: eivissenc «*embelum*: volumen», PzCabre.; *embalum* en lloc de *volum*, men., AFerrer Ginart (*Rond. Men.*, p. XIX); Moll, *BDLC* XIV, 4. Variants val.: maestr. *avolumar* «amuntonar», GaGirona (*Vocab. Ma.*, p. 54); «los cristians se *avolumen* dins la arena: / —és mort, és mort! —cri-dant ---», «los vers nùgols del cel, qui a gran batalla / també *s'avolumaven*, volant pel blau espai, / de sobetó ja troben, llançant foc i metralla / de gros graniç i pluja ---», id. *Seidia*, 155, 244. En fi en el Migjorn hi ha variant amb *-r-*: per tant, d'evident data mossàrab; *borum*, Valor-Giner (1950-55); i ja el *DBal.* recull un verb *embarumar*, sense precisar on el recull; potser el va veure en una narració de NOLLER, amara-da de girs populars de Cerdanya: «el ploriqueig dei riu, que s'escolava +*embarumat* per verns i pollancre-des, allà al fins de la vall, comprimida --- la ribera del Segre cap al Pont de Bar ---» (O. C. IX, 226.2), variant que em sembla deguda a un encreuament amb *embromat*.

Des d'on arribem, extremant el mossarabisme (per ultracorrecció de la correspondència tipus *colomba* moss./cat. *coloma*/ll. *COLUMBA*), al men. *embirombat* 'ennuolat' (Ciutadella, Moll, *BDLC* X, pron. *embi-rumbat*, que en realitat hauria estat la bona ortografia).

Altrament la variant amb *em-* no és estranya a l'oc.: «E 'mé lou fen que tirassavo, / quand pièu lou càrri s'avançavo, / d'un bastimén de mar auries di l'*embalum*» (trad. «la masse»), *Mireio* IX, 10.3.

CULTISMES PURS: *Voluminos* [Lab. 1840].

CPT.: *Volumetria* i *volumètric*, que Fontserè troba-va absents del *DOrt.*, c. 1925.

DERIV. AMB PREFIX:

Circumvolució [*DOrt.*], deriv. savi del ll. *circumvolvere* 'girar entorn'. *Convolut* adj. [*DFa.*], ll. *convolutus*, de *convolvere* 'embolicar caragolant'; també en ús substantivat, sobretot parlant de llibres i arxius 'paquet, lligall d'opuscles, mss. etc.'. *Convululàcies*, derivat de *convulvulus*, 'nom d'una herba enrotlladissa' (cf. *convulvulicola*, *SLitCosta*, 1868).

Desvoldre ant. 'desenrotllar', negatiu del següent. *Envol(d)re* ant. 'embolicar': «la corda de la lur brigola *envolvé*s entorn la pertxa --- e la corda fo *envolta* --- no pogren pujar là-ssus ni *desvolre* la fona» (Jaume I, 459.1); 'circular, enrondar': «axí com aquestas afrontaciones e <n>*volven* ni avironan» alt-ribag. a. 1290 (MDuque, *Docs. de Ovarra*, 186.23). Amb paral·lels no sols en el cast. *envolver*, *desenvolver*, it., port. etc., sinó també oc. ant. *envolver* «envelopper» i *desvolver* «dérrouler».

També es digué *desenvol(d)re* o *-boldre*, d'on l'antic participi *desembolt* que pren el sentit 'de maneres